3.2. Tanılama Paneli

Derlem oluşturmanın ilk aşaması derlem dilbilim ilke ve yöntemleri doğrultusunda tabakaların belirlenmesi, metin seçimi ve bunların sayısallaştırılması başlıkları altında haritalandırılabilir.

Tabakaların belirlenmesi, metin seçimi ve sayısallaştırma aşamasını önceleyen başka bir durum ise araştırma sorularıdır. Oluşturulacak derlem için var olan araştırma soruları çerçevesinde neleri metadata olarak belirleyeceğimiz konusu önem taşımaktadır. Bu durum derlemde metadaların raporlanma aşamasında derlemde neyi yapılandırırsak onu rapor olarak alabileceğimiz temelinde düşünülmelidir.

Bu anlamda oluşturulacak derlem, araştırmacının temel birtakım yapılandırmaların (yazar adı, eser adı, metin türü, yayın yılı, yazar cinsiyeti vb.) yanı sıra bazı özel yapılandırmaları da yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Araştırmacı söz konusu temel yapılandırmalar dışında araştırma sorularına bağlı istediği genişlikte birtakım metadataları (örneğin: yazırın yetiştiği çevre, etkilendiği diğer yazarlar, yazarın dünya görüşü vb.) sistemde girişi yapılan metinlere **Metadata Tanılama** paneli üzerinden ekleyebilmektedir. Sistem araştırmacının araştırma sorularına bağlı olarak esnek bir yapıyla bu olanağı sunabilmektedir. (Şekil 4).

Bu panel üzeriden ayrıca **Tabaka Tanılama**, derlemde yer alan tabakaların belirlenmesine karşılık gelmektedir. Yine bu tanılama işlemi araştırma sorularına bağlı olarak oluşturulacak bir derlemin varlığına işaret etmektedir. Bu yapılandırma da esnek bir arayüzle araştırmacının kullanımına sunulmaktadır.

🗲 🔿 C 🖬 🗋 kkd.mer	sin.edu.tr/sistem.php?m=j	oroje&w=tanilamaPane	1				ବ 🏠 🚺 🧭 🗑 🔳
🔢 Uygulamalar 🔺 Bookmarks	G Google 📄 IE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF F	Adım Adım Kitap Haz	🗋 İşte bu sahneler 190	Derlem Arama	TAPoR: Voyant Cirrus	» 🚞 Diğer Yer İşaretleri
ккр						Hoşgeldir	niz, Bülent Özkan 🛛 🕪 Çıkış
📰 Anasayfa	Tanılama Paneli						
🖋 Tanılama Paneli							
Sözlük Bilim Modülü	-	_				_	
💿 Anlam Bilim Modülü	Metadata Ta	nılama	Tabaka Tanılan	a 💙	Metin		İstatistik
≡ Sözcük Bilim Modülü					Girişi		Sayfası
% Sözdizimi Modülü							
Biçim Bilim Modülü							

Şekil 1. Tanılama Paneli işlem aşamaları

Tanılama panelinde **Metadaka Tanılama** ve **Tabaka Tanılama**'nın ardından gelen aşama derleme yer alacak metinlerin sisteme yüklendiği **Metin Girişi** aşamasıdır. Bu aşamada derleme girişi yapılacak metinlerin belirlenmiş metadataları ve tabakaları doğrultusunda metinler sisteme yüklenebilmektedir. Yüklenen metinlerin özet bir istatistik bilgisi de derlem

oluşturulduktan sonra araştırmacılara **İstatistik Sayfası** aracılığıyla ayrı bir arayüzle sunulmaktadır. Oluşturulan istatistik sayfası üzerinden araştırmacının isteği doğrultusunda birtakım farklı hesaplamalar (okunabilirlik vb.) yapılabilmektedir.

Söz konusu aşamaların ayrıntısı ise aşağıda sunulmuştur:

3.2.1. Metadata Tanılama

Metadatalar, üstveri olarak da adlandırılan *metin adı, yazar adı, yayın yılı, ilk yayın tarihi, son basım tarihi, yazarın cinsiyeti, metin cümle sayısı, farklı ve aynı cümle sayısı* vb. sistem üzerinden araştırma sorularına göre biçimlendirilebilen veri girişlerinine karşılık gelmektedir. Bu aşamada araştırmacı söz konusu metadataları araştırma sorularına göre esnek olarak yapılandırılabilmektedir (Şekil 5).

← → C fi	kkd.mers	sin.edu.tr/sis	stem.php?m=	proje&w=metadata					ବ 🔂 🚺 🌔	> ♥ =
Uygulamalar	* Bookmarks	G Google	IE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF	Adım Adım Kitap Ha	🖹 İşte bu sahneler 1900	Derlem Aram	a 🗋 TAPoR: Voyant Cirrus	» 🚞 Diğer	Yer İşaretleri
кк	þ							Hoşgeldiniz,	Bülent Özkan 🛛 Թ	Çıkış
👪 Anasayfa		Metad	lata Ekler	ne Ekranı						
🖋 Tanılama Pa	ineli									_
🧧 Sözlük Bilim	ı Modülü	Metada	ta Tanımlama					Metadata Ekleyin		
💮 Anlam Bilim	n Modülü	Metada	ata Adı:				×	Metadat	a Ekle	
⊨ Sözcük Bilin	n Modülü	Yazar	r Adı					Not A	lanı	
% Sözdizimi M	odülü	Metada	ata Adı:				×			
Biçim Bilim I	Modülü	Eser	Adı							
		Metada	ata Adı:				×			
		Türü								
		Metada	ata Adı:				×			
		Yayın	i Yılı							
		Metada	ata Adı:				×			
		Yazar	r Cinsiyet							
		Kayde	t							

3.2.2. Tabaka Tanılama

Derlemler araştırma sorularına bağlı olarak dilin çeşitli kullanım katmanlarını içerebilmektedir. Bir derlemde yer alacak tabakalar derlemin ne amaçla kullanılacağına bağlı olarak belirlenmektedir. Örneğin, Şekil 6'da görüldüğü gibi Yazın Dili, İnternet Metinleri, Çeşitli Türler olarak belirlenen bir tabakalama yapılabileceği gibi, Türkçede öykü türü özerine inceleme yapacak bir araştırmacı, dönemlere göre (1923-1940'lı yıllar, 1941-1960'lı yıllar gibi) bir tabakalandırma da yapabilir. Burada belirleyici olan sistemin gerçekte ana ruhunu oluşturan esnek bir yapının araştırmacılara sunulmuş olmasıdır.

Şekil 2. Metadata ekleme arayüzü

🗲 🤿 C 👘 🗋 kkd.mers	sin.edu.tr/sis	tem.php?m=	proje&w=tabaka				Q	☆ 📵	⊘ 🕅 ≡
🔢 Uygulamalar 🔺 Bookmarks	G Google	IE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF F	Adım Adım Kitap Har	🗋 İşte bu sahneler 190	🗋 Derlem Arama	TAPoR: Voyant Cirrus	» 🚞 Diğ	er Yer İşaretleri
ККД							Hoşgeldiniz, Bü	ilent Özkan	(⊕ Çıkış
📰 Anasayfa	Tabaka	a Ekleme	Ekranı						
🖋 Tanılama Paneli									
Sözlük Bilim Modülü									
💿 Anlam Bilim Modülü	1- Yazın I	Dilli					+ Alt Tab	aka Ekle 🥜	Düzenle
i≡ Sözcük Bilim Modülü		1- Roma	n					& Düzenle	e 🛍 Sil
କ Sözdizimi Modülü		2- Öykü						& Düzenle	e 🛍 Sil
🗟 Biçim Bilim Modülü		3- Şiir						& Düzenle	e 🗰 Sil
	2- Intern	et Metinleri					+ Alt Tabaka Ek	e 🖋 Düzenle	e 🗰 Sil
	3- Çeşitli	Türler					+ Alt Tabaka Eki	e 🖋 Düzenle	e 🛍 Sil
	Tabaka El	kle Panel` e Do	bn j						

Şekil 3. Tabaka ekleme arayüzü

Şekil 6'da da görüleceği gibi esnek arayüzle söz konusu tüm işlemler sistem üzerinden yürütülebilmekte ana ve alt tabakalar eklenip gerektiğinde silinebilmekte, yeniden düzenlenebilmektedir.

3.2.3. Metin Girişi

Metin girişi, tanılama panelinde metadata tanılama ve tabaka tanımala aşamasından sonra gelmektedir. Bu arayüzde belirlenen tabakalara ve alt tabakalara ait metinlerin girişleri yapılabilmektedir (Şekil 7). Ayrıca söz konusu arayüzde **Metin Ekle** sekmesinde ilgili tabakaya ait metin girişleri yapılabildiği gibi, metin girişi yapıldıktan sonra **metin göster** sekmesiyle girişi yapılan metinler metadata bilgileriyle görüntülenebilmekte, bu metadatalar düzenlenebilmektedir.

← → C n L kkd.mers	sin.edu.tr/sis	stem.php?m=	proje&w=metin#					Q 🗘 🚺	😕 🗑 🗄
🔢 Uygulamalar 🔺 Bookmarks	G Google	🚞 IE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF F	Adım Adım Kitap Haz	🖺 İşte bu sahneler 1901	Derlem Arama	TAPoR: Voyant Cirrus	» 🚞 Di	ğer Yer İşaretle
ККД							Hoşgeldiniz, Bi	ülent Özkan	🕪 Çıkış
👪 Anasayfa	Tabak	a Ekleme	Ekranı						
🖋 Tanılama Paneli									
Sözlük Bilim Modülü									
🛇 Anlam Bilim Modülü	1- Yazın	Dili							
🗮 Sözcük Bilim Modülü		1- Roma	n				+ Metin Ekle	👁 0 Metin G	Göster
% Sözdizimi Modülü		1- Öykü					+ Metin Ekle	👁 0 Metin C	Göster
💩 Biçim Bilim Modülü		1- Şiir					+ Metin Ekle	👁 0 Metin G	5öster
	1- İntern	et Metinleri					+ Metin Ekle	@ 0 Metin G	Göster
	1- Çeşitli	i Türler					+ Metin Ekle	@ 0 Metin G	Göster
	Panel* e	2 Dön							

Şekil 4. Tabaka görüntüleme arayüzü

Şekil 8'de görüldüğü gibi, girişi yapılacak metinlerin belirlenmiş metadatalarının girişi metin girişi aşamasında gerçekleştirilebilmektedir. Bu arayüzde UTF-8 biçimli metin dosyaları sisteme yüklenebilmektedir (Şekil 8).

Metinler yüklendiğinde, sistem, metinleri anlık olarak sözbirimleştirmekte, tümcelere ayırmakta, sözbirimlerin biçimbirimsel çözümlemeleri yapılmakta ve metadatalarla birlikte veri tabanı kaydını oluşturulmaktadır. Biçimbirimsel çözümleme için proje danışmanı Oflazer'in geliştirdiği biçimbirimel çözümleme aracı kullanılmaktadır.

Şekil 9'da ise metinlerin derlem kaydı görüntülenebilmektedir. Şekil 9'daki arayüzde gerektiğinde metinler kontrol edilebilmekte ve güncellenebilmektidir. Bu güncellemeler yazım hatalarını düzenleme imkanını kullanıcıya sunmaktadır.

← ⇒ C fi	kkd.mer	sin.edu.tr/si	stem.php?m=	proje&w=metin#					ବ 🏠 🚺 💋 🛡 🔳
Uygulamalar	🛨 Bookmarks	G Google	iE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF F	Adım Adım Kitap Has	🗋 İşte bu sahneler 1900	Derlem Arama	TAPoR: Voyant Cirrus	» 🚞 Diğer Yer İşaretler
		1- Çeşitl	i Türler					+ Metin Ekle	👁 0 Metin Göster
		Panel	e Dön						
		Yazar Ad	li:						
		Gülter	n Dayıoğlu						
		Eser Adı	:						
		Uçan I	Votor						
		Türü:							
		Öykü							
		Yayın Yı	h:						
		2012							
		Yazar Ci	nsiyet:						
		Kadın							
		Dosya T	CT:						
		Dosy	a Seç Dosya s	eçilmedi					
		Kayde	t						

Şekil 5. Metin metadata girişi

← → C n 🗋 kkd.mer	sin.edu.tr/sistem.php?m=	proje&w=textIsle&text_	id=1&tid=4				ର 🕁 🚺 💋	♥ =
🔢 Uygulamalar 🔺 Bookmarks	G Google 🔛 IE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF F	🖹 Adım Adım Kitap Ha	🗋 İşte bu sahneler 1900	Derlem Arama	TAPoR: Voyant Cirrus	» 🚞 Diğer Y	'er İşaretleri
ККД						Hoşgeldin	iz, Bülent Özkan 🛛 🖲	 Çıkış
👪 Anasayfa	Metin Düzenler	me Ekranı						
🖋 Tanılama Paneli								
Sözlük Bilim Modülü	ileniyordu.		aamana kaaladi. Ötelii aa	uldes de sectos teluldure.	Cassardalii	a aldužu inia. Ivanas alaalda	n an an an an an an an an an an an an an	
💿 Anlam Bilim Modülü	gitti Gitti Çocuklar, o düşünmeden daldı. Göz	nu koşarak izliyorlardı B ünü kargadan ayırmadan	ir süre sonra yolları diken olanca gücüyle koşuyord	liğe düştü. Hepsi de yalın a u. Ne olursa olsun, kargan	ayaktılar. Öteki çocul In peşini bırakmayad	r olduğu için, karga alçaktal klar, dikenliğe girmeyi göze :aktı.	alamadılar Hacer	hiç
)≡ Sözcük Bilim Modülü	Çocuk çığlıkları kesilince	e karga tehlikenin geçtiğini	sandı. İyiden iyiye yoruln	nuştu. Varıp bodur bir ahla	at ağacına kondu. Ha	cer bunu görünce eğilip ye	den iri bir taş aldı	Var
% Sözdizimi Modülü	gücüyle kargaya fırlattı. ağacın altına atıldı. Ve s Avaklarını bacaklarını d	Taş, karganın konduğu da abunu kaptı Koynuna so ikenler yırtmış, ışırgan otla	ıla çarptı. Karga, korkuyla ktu arı dalamıs, cakıl tasları ke	"Gaaak!" diye bağırarak ha	avalandı. O sırada ağ	zındaki sabun yere düştü. I Ötelerden "Hacer Hace	Hacer ok gibi fırlayıp	a
🕢 Biçim Bilim Modülü	olan annesinin sesi geliy Hacer bir an kanamakta kurtardım, geliyorum!"	yordu. ı olan ayaklarına baktı. Sor diye coşkuyla bağırıyordu.	nra gücünü toplayıp diker 	iliğe daldı. Dere boyuna do	oğru koşmaya başlac	lı. Bir yandan da, " <u>Anaaa</u> ! A	naaa! Sabunu	0
	Metin Paneline Dön							Güncelle

Şekil 6. Metin düzenleme/güncelleme ekranı

Tüm bu aşamaların ardından eklenen metinlerin görüntülendiği ve başka bir arayüzden kullanıcının gerekli güncelleme ve düzenlemeleri yapabileceği, oluşturulan derlemin ayrıntılarının görülebileceği bir arayüz kullanıcıya sunulmaktadır (Şekil 10).

	projeaw=meum					QZ	00	۵
e 📄 IE'den Al	PROJE ÖN TEKLIF F	Adım Adım Kitap Ha:	🖹 İşte bu sahneler 1900	Derlem Arama	TAPoR: Voyant Cirrus	» (Diğer Ye	er İşaretleri
					Hoşgeldiniz,	, Bülent Ö)zkan 🕞	Çıkış
ka Ekleme	Ekranı							
n Dili								
1- Roma	n				+ Metin Ek	kle 💿	1 Metin Gös	ter
	1- Gülten Dayıoğlu, U	Jçan Motor, Öykü, 2012, Kac	lin				Metin Düze	nle
1- Öykü					+ Metin Ek	kle 📀	0 Metin Gös	ter
1- Şiir					+ Metin Ek	kle 💿	0 Metin Gös	ter
rnet Metinleri					+ Metin Ek	kle	0 Metin Gös	ter
tli Türler					+ Metin E	kle 📀	0 Metin Gös	ter
e Dōn								
e ;i	e Eiden Al ka Ekleme an Dili 1- Romai 1- Qykū 1- Şiir ittl Türler	e ili IE'den AI i PROJE ON TEKLIF F ka Eklerne Ekranı an Dili 1-Roman 1-Gülten Dayloğlu, t 1-Öykü 1-Şiir itil Türler	e i IE'den Al i PROJE ON TEKLIF F i Adim Adim Kitap He: ka Ekleme Ekranı an Dili 1- Roman 1- Gülten Dayroğlu, Uçan Motor, Öykü, 2012, Kac 1- Öykü 1- Şiir ernet Metinleri itül Türler 2 e Don	e i IE'den Al i PROJE ON TEKLIF F Adim Adim Kitap Haai i Işte bu sahneler 1901 ka Ekleme Ekranı an Dili 1- Roman 1- Gülten Dayloğlu, Uçan Motor, Öykü, 2012, Kadın 1- Öykü 1- Şiir ernet Metinleri	e i IE'den Al i PROJE ON TEKLIF F Adim Adim Kitap Haai i Işte bu sahneler 1901 i Derlem Arama ka Ekleme Ekranı an Dili 1-Roman 1-Gülten Dayloğlu, Uçan Motor, Öykü, 2012, Kadın 1-Öykü 1-Şiir ermet Metinleri	• • • • • • • • • • • • • • • • • • •	• •	• IPEden Al PROJE ON TEKLIF F Adim Adim Kitap He: Ipiete bu sahneler 190: Derlem Arama TAPOR: Voyant Cirrus * Ipiete bu sahneler 190: TapoR: Voyant Cirrus * Ipiete bu sahneler 190: TapoR: Voyant Cirrus * Ipiete bu sahneler 190: TapoR: Voyant Cirrus * Ipiete bu sahneler 190: TapoR: Voyant Cirrus * Ipiete bu sahneler 190: TapoR: Voyant Cirrus * Ipiete bu sahneler 190:

Şekil 7. Eklenen metinlerin kayıt/kontrolarayüzü

Bu aşamadan sonra basit bir arayüzle (ki isteğe bağlı olarak girişi yapılan metinlerin diğer istatistikleri de eklenebilir) girişi yapılan metinlere ait sayısal verileri araştırmacıya sunulabilmektedir.

3.2.4. İstatistik Sayfası

İstatistik Sayfası, girişi yapılan metinlere ait *toplam metin sayısı, toplam cümle sayısı, toplam kelime sayısı, toplam tekik kelime sayısı, toplam hecesayısı* gibi bir takım temel/basit sayısal verileri araştırmacıya sunabilmektedir (Şekil 11). Bu istatistik bilgisi kullanıcının isteğine bağlı olarak düzenlebilmekte, ekleme ve çıkarmalar yapılabilmektedir.



Şekil 8. İstatistik sayfası

Özetle, Tanılama Paneli, oluşturulmasına karar verilen derlem için metadata tanılamalarını, derlemin tabaka tanılamalarını, derlemde yer alan metinlerin girişlerinin gerçekleştirilmesinin ardından oluşturulan derlemin temel/basit düzeyde istatistik bilgilerini sunan ilk aşamadır. Bu aşamanın ardından oluşturulan derlem üzerinden diğer modülllere geçilebilmektedir.

Bu modüllerden ilki Sözlük Bilim Modülü'dür.